

نقش دیوان عالی در تحول دستگاه قضائی

تحول دستگاه قضایی که توسط ریاست جدید قوه قضائیه در حال اجرایی شدن است مراحل متعدد و بعضاً سختی دارد که یک به یک در حال محقق شدن است. یکی از بازوهای تحول، دیوان عالی کشور است که از ارکان مهم قوه قضائیه محسوب می شود.

دیوان عالی کشور و نقش آن در تحول دستگاه قضایی

آیت الله سید ابراهیم رئیسی، رئیس قوه قضائیه در مراسم تکریم و معارفه حجت الاسلام کریمی و حجت الاسلام مرتضوی مقدم روسای قدیم و جدید دیوان عالی کشور، در بخشی از اظهاراتش به بیان نکاتی درباره جایگاه دیوان عالی کشور پرداخت و اظهار کرد: حوزه نظارت یک حوزه تشریفاتی برای دیوان عالی کشور نیست؛ بلکه یک حوزه واقعی است که در آن اجرای موازین شرعی باید لحاظ شود.

وی بر نظارت اساسی دیوان عالی کشور بر کلیه آرای محاکم با همان اطلاقی که در قانون اساسی وجود دارد، تصریح کرد. رئیس قوه قضائیه احیای ظرفیت‌های دیوان عالی کشور و تسریع و دقت در رسیدگی‌ها را به عنوان نکات بعدی مورد اشاره قرارداد و گفت: در بحث رسیدگی‌ها، نه باید دقت فدای سرعت شود و نه سرعت فدای دقت گردد؛ بلکه اصل و اساس بر کیفیت رسیدگی‌ها در کلیه مراحل رسیدگی است، به ویژه در دیوان عالی کشور و به خصوص نسبت به پرونده‌هایی که به نحوی قلوب مردم را در یک منطقه جریحه دار کرده است.

آیت الله رئیسی با اشاره به مسئله کمک دادرسی دیوان عالی کشور به قضات دیوان، با تأکید بر اینکه حضور دادرسان در محاکم حضور تشریفاتی نیست، گفت: قانونگذار در جهت روشن شدن و تبیین موضوع در تصمیم‌گیری‌ها، بر حضور دادرسان در محاکم تأکید کرده است.

وی ادامه داد: اگر در حین رسیدگی به یک پرونده به بی دقتی برخورد کردید، راه آن نقض است؛ اما اگر بی دقتی در یک دادگاه تکرار شد، این به معنی این است که آسیب وجود دارد و باید آسیب شناسی و آسیب زدایی صورت گیرد؛ لذا تکرار بی دقتی با صرفاً با نقض حل نمی‌شود و حتماً باید پیگیری شود تا اصل آسیب مرتفع شود. رئیس قوه قضائیه از قضات دیوان عالی کشور خواست اگر با تکرار بی دقتی مواجه شدند، توجه داشته باشند که تکرار، مجاز نیست و حتماً به دنبال رفع آسیب از طریق دادرسی انتظامی، آموزش، روش‌ها و ساز و کارها باشند تا بتوان میزان نقض آرا را کاهش داد.

آیت الله رئیسی تأکید کرد: این افتخار است که میزان نقض آرا در دیوان عالی کشور کاهش پیدا کند و نشان‌دهنده کارآمدی محاکم، روزآمد شدن آن‌ها و تسلط بر مسائل قضایی خواهد بود. آیت الله رئیسی تصریح کرد: موضوع مهم اتقان آراء جزو موارد تحولی در دستگاه قضایی است؛ یعنی در سند تحول از مواردی که درج کردیم، این مسئله بوده است که سازو کارهایی دارد و مهمترین سازو کار آن دیوان عالی کشور است که انشاء الله با همت والا و دقت نظرهای ارزشمند شما عملکرد این مجموعه به اتقان آراء در کشور بیانجامد. رئیس دستگاه قضا اظهار کرد: انتظار داریم یک تفاوت جدی در کاهش نقض آراء در دیوان عالی کشور و اتقان آراء را به عنوان یکی از نتایج تحولی در این دوره داشته باشیم.

رئیس قوه قضائیه در ادامه گفت: باید ضمن کاهش پرونده‌ها، کاهش نقض را هم داشته باشیم و کاهش نقض بستگی به تلاش مضاعف تمام قضات کشور دارد که به مدد و راهنمایی شما عزیزان که در جایگاه نقض و ابرام قرار دارید، انجام خواهد شد و این می‌تواند بسیار به ما کمک کند که به سمت اتقان آرا در همه بخش‌ها برویم.

هرآنچه از وظایف دیوان عالی باید بدانید

قوه قضائیه به عنوان یکی از ارکان جمهوری اسلامی ایران وظایف مهمی را در تحقق اهداف نظام و اجرای قوانین اساسی بر عهده دارد.

در دستگاه قضایی ساختاری پیش بینی شده است که عدالت به بهترین شکل ممکن برقرار و حق تظلم خواهی برای همه به شکل راحت در دسترس باشد.

در سلسله مراتب اجرای صحیح قوانین و عدل گستره نهادی به نام دیوان عالی کشور وجود دارد که در قانون اساسی به آن اشاره شده و جایگاه آن را بیان کرده است.

برقانون اساسی، 161

دیوان عالی کشور این چنین تعریف شده است:

دیوان عالی کشور به منظور نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم و ایجاد وحدت رویه قضائی و انجام مسئولیتهایی که طبق قانون به آن محول میشود بر اساس ضوابطی که رئیس قوه قضائیه تعیین می کند تشکیل می گردد.

سازمان دیوان عالی کشور به چند بخش تقسیم می شود؟

این دیوان دارای دو بخش شعب و هیأت های عمومی می باشد.

الف) شعب دیوان عالی کشور: دیوان در حال حاضر ۴۰ شعبه دایر دارد و تعداد قضات هر یک از شعب دیوان دو نفر می باشد که یکی از آنها رئیس و دیگری قاضی مستشار است.

هر دو عنصر شعبه باید به تشخیص ریاست قوه قضائیه مجتهد بوده و یا ۱۰ سال تمام در درس خارج شرکت نموده و یا دارای ۱۰ سال سابقه کار قضایی و یا وکالت بوده و کاملاً به قوانین مدون اسلامی آشنا باشند. دیوان عالی کشور در تهران تشکیل می گردد مگر این که رئیس قوه قضائیه مصلحت بداند در شهرستان دیگری نیز تشکیل شود.

رئیس شعب [ ] یک، رئیس دیوان عالی کشور نیز است. قسمت شعب در دیوان عالی کشور، معمول ترین وظیفه [ ] دیوان که رسیدگی به درخواست های فرجام واصله نسبت به آرای صادره از محاکم در امور حقوقی یا تجدیدنظر در امور کیفری است را به عهده دارد.

اگر رأیی که از دادگاه صادر شده در شعبه دیوان عالی کشور به خاطر فرجام خواهی نقض شده و رسیدگی به دادگاه هم عرض ارجاع شود و این دادگاه نیز با ذکر استدلال طبق رأی اولیه اقدام به صدور رأی اصراری نماید و این رأی اصراری مورد فرجام خواهی قرار گیرد و شعبه دیوان عالی کشور که به درخواست رسیدگی می نماید استدلال را نپذیرد. پرونده در هیأت عمومی مطرح می شود اگر استدلال دادگاه پذیرفته گردد، رأی تأیید می شود.

شعب تشخیص: این شعب از ۵ نفر قضات دیوان عالی کشور به انتخاب رئیس قوه قضائیه تشکیل می شود. شعب تشخیص مرجع رسیدگی به تجدید نظر خواهی از آرای قطعی می باشد.

هیأت های عمومی دیوان عالی کشور

هیأت عمومی وحدت رویه قضایی: با توجه به این که قضات در استنباط از قانون و اتخاذ نظر قضایی آزاد می باشند، همواره امکان استنباط های مختلف از نص واحد وجود دارد که پیامد آن، صدور آرای مختلف در موارد مشابه می باشد.

لذا قانون گذار این هیأت را پیش بینی کرده تا چنان چه در موارد مشابه اعم از حقوقی، کیفری و حسبی آرای مختلفی صادر گردید، موضوع در هیأت عمومی دیوان عالی کشور مطرح شود و نظر واحد اتخاذ و اعلام گردد.

آرای هیأت عمومی دیوان عالی کشور قابل تجدید نظر نبوده و فقط به موجب قانون بی اثر می شود.

هیأت عمومی شعب حقوقی یا شعب کیفری:

اگر رأیی که از دادگاه صادر شده در شعبه دیوان عالی کشور به خاطر فرجام خواهی نقض شده و رسیدگی به دادگاه هم عرض ارجاع شود و این دادگاه نیز با ذکر استدلال طبق رأی اولیه اقدام به صدور رأی اصراری نماید و این رأی اصراری مورد فرجام خواهی قرار گیرد و شعبه دیوان عالی کشور که به درخواست رسیدگی می نماید استدلال را نپذیرد.

پرونده در هیأت عمومی مطرح می‌شود اگر استدلال دادگاه پذیرفته گردد، رأی تأیید می‌شود و در غیر این صورت رأی نقض شده و پرونده به شعبه هم‌عرض دیگری ارجاع خواهد شد.

وظایف اصلی دیوان عالی کشور چیست؟

۱. نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم

این وظیفه از طریق نقض و ابرام (تأیید) آرای صادره از محاکم انجام و اعمال می‌گردد.

۲. ایجاد وحدت رویه قضایی

به منظور ایجاد وحدت رویه قضایی، هیأت عمومی دیوان عالی کشور با ترکیب کامل (حداقل سه چهارم رؤسا و مستشاران و اعضای معاونان تمامی شعب) به ریاست رئیس دیوان عالی یا معاون وی و با حضور دادستان کل کشور یا نماینده او تشکیل شده و اقدام به صدور رأی وحدت رویه می‌نماید که این رأی برای همه شعب دیوان عالی کشور و دادگاه‌ها لازم‌الاتباع است.

شعب دیوان عالی کشور

دیوان عالی کشور در تهران مستقر است، اما در صورتی که رئیس قوه قضاییه لازم بداند می‌تواند در شهرستان نیز به تشکیل شعبی از دیوان مبادرت نماید. تعداد شعب دیوان به تعداد نیاز خواهد بود. در حال حاضر در کشور ۵۲ شعبه دیوان وجود دارد که علاوه بر تهران، شعبی نیز در استان قم قرار دارد.

تهران به‌عنوان مقر اصلی با ۴۵ شعبه، بیشترین تعداد شعب دیوان عالی کشور را داراست. هر شعبه دیوان دارای سه عضو است که یکی از آنها رئیس شعبه و دو تن دیگر مستشاران شعبه هستند و به تعداد لازم عضو معاون دارد که می‌توانند وظایف مستشار یا رئیس را بر عهده بگیرند. حق انشای رأی با رئیس و مستشار است.

رئیس شعبه اول، رئیس دیوان عالی کشور است که مطابق با اصل ۱۶۲ قانون اساسی ایران باید مجتهد، عادل و آگاه به امور قضایی باشد و رئیس قوه قضاییه او را برای مدت ۵ سال با مشورت قضات دیوان عالی کشور انتخاب می‌کند.

داسرای دیوان عالی کشور

در معیت دیوان عالی کشور داسرای کل کشور وجود دارد که ریاست آن بر عهده دادستان کل کشور است که بنا بر اصل ۱۶۲ قانون اساسی باید مجتهد، عادل و آگاه به امور قضایی باشد و رئیس قوه قضاییه او را برای مدت ۵ سال با مشورت قضات دیوان عالی کشور انتخاب می‌کند.

داسرای کل، علاوه بر دادستان کل کشور از تعدادی معاون و دادیار تشکیل شده که تحت نظارت ایشان به انجام برخی وظایف مبادرت می‌نمایند. داسرای کل، یک مدیر دفتر و تعدادی کارمند اداری دارد که انجام امور اداری را برعهده دارند.

<https://www.otaghkhabar24.com/news/170694> Source URL: